

Боршовська В.В., курсантка
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Резворович К.Р., к.ю.н.
завідувачка кафедри
цивільного права та процесу
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ПРОБЛЕМИ ПРИЙНЯТТЯ СПАДЩИНИ ПРИ ЗДІЙСНЕННІ ОПІКИ НАД МАЙНОМ

Інститути опіки та спадкування завжди були одними з найважливіших. Зв'язок між ними полягає в тому, що за допомогою опіки особи, які з тих чи інших причин не можуть самостійно реалізовувати свої права, мають можливість успадкувати майно та стати його повноправними власниками.

Перша проблема, яка виникає при спадкуванні за участю опікуна, - це прийняття опікунами спадщини на користь підопічного. Від імені осіб, які через вік, стан здоров'я тощо позбавлені можливості самостійно реалізовувати свої права, це право надається їх законним представникам, тобто опікунам. Як правило, для прийняття спадщини опікуна необхідно подати заяву від імені підопічної до нотаріальної контори протягом 6 місяців з дати відкриття спадщини. Особливістю правового статусу неповнолітніх та недієздатних спадкоємців є те, що відповідно до ч. 4 ст. 1268 ЦКУ такі особи вважаються спадкоємцями, за винятком випадків, коли опікун відмовляється прийняти спадщину від імені спадкоємця підопічного. Тобто, регулюючи порядок прийняття спадщини, законодавець прирівнює неповнолітніх та недієздатних (незалежно від того, проживав спадкоємець підопічного зі спадкодавцем чи ні), до спадкоємців, які постійно проживали із спадкодавцем на момент відкриття спадщини і не відмовилися від неї (частина 3 статті 1268 ЦКУ). Введення такого положення на перший погляд сприяє більш ефективному захисту майнових прав підопічних, оскільки підопічний у цьому випадку набуває майнових прав. Однак успадковане майно може бути обтяжене певними зобов'язаннями, вимагати надмірних витрат на утримання тощо. Звичайно, опікун, як розумна та розсудлива особа, повинен передбачити негативні наслідки прийняття такого спадку, але все ж видається правильнішим встановити правило прийняття спадщини опікуном лише з дозволу органу опіки та піклування. Крім того, чинне законодавство України не розкриває механізм успадкування підопічних, який передається під заставу. Для усунення проблем, які можуть виникнути з цього приводу в правоохоронних органах,

доречно доповнити ч. 1 ст. 71 ЦКУ, пункти 6, 7 таким змістом:

"6) дати згоду на заставу майна, одним із співвласників якого є підопічний (особа, майно якої перебуває під опікою);

7) успадкувати майно, спадкоємцем якого є підопічний (особа, майно якої перебуває під опікою).

Захист майнових прав осіб, які відсутні за місцем постійного проживання (визнані зниклими безвісти) набуває особливих рис. Зрештою, поки така людина не з'являється, її тіло не знаходять або його не оголошують померлим, людина вважається живою. А оскільки спадкоємцем є фізична особа, яка на момент відкриття спадщини жива (ч. 1 ст. 1222 ЦКУ), то коло спадкоємців можуть становити особи, визнані в суді зниклими безвісти. Звичайно, здійснюючи опіку над майном особи, визнаної зниклою безвісти, опікун має право вимагати передачі до спадкової спадщини зниклої відсутньої спадкової частки, прийнятої останнім, але ще не переданої йому. Але залишається невирішеним питання, чи може опікун майна зниклої особи подати від його імені заяву про прийняття або відмову від спадщини, оскільки згідно з ч. 3 ст. 44 ЦКУ такий опікун повинен виконувати обов'язки лише на користь особи, яка була визнана зниклою або місце її перебування невідомо. Проблема посилюється тим, що прийняття спадщини є правом, а не обов'язком спадкоємця. При вирішенні цього питання доречною є позиція, заснована на встановленні опіки над майном зниклої особи, повинна сприяти захисту її інтересів, у тому числі спадкових, а заборона на згоду на прийняття такої спадщини зробить захист майна права зниклих осіб неповним та буде суперечити меті зберігання майна [1, с. 229; 2. стор. 20; 3, с. 168]. Відповідно до закону, на опікуна покладено захист майна зниклої особи, тобто можна зробити висновок, що законодавець має на увазі будь-яке майно, не лише існуюче, а отже, майбутні права, а не лише ті, які зниклий мав на час зникнення. Потрібно також з'ясувати питання успадкування підопічними транспортних засобів усіх типів, які навряд чи отримають такі спадкоємці у спадок через неможливість їх особистого використання. У цьому випадку, як зазначається в юридичній літературі, висновок про необхідність відчуження майна впливатиме з нереальності реалізації підопічним (особливо недієздатною особою) майнових прав на таке майно [4, с. 227]. Винятками з цього правила можуть бути випадки, коли опікун такі речі (автомобіль тощо) буде використовувати в інтересах підопічного та (або) опікун матиме достатньо коштів для підтримання транспортного засобу в належному стані.

Іншою групою проблем, пов'язаних з прийняттям спадщини під опіку, є питання, що виникають при здійсненні права опікуна відмовитись від спадщини від імені підопічного. Відповідно до ч. 4 ст. 1273 ЦКУ, опікун може відмовити у прийнятті спадщини, належної підопічному, лише з дозволу органу опіки та піклування. На перший погляд, дати хоча б одну причину для таких дій, а тим більше надати обґрунтоване рішення органу опіки та піклування щодо відповідності такої відмови інтересам підопічного, майже неможли-

во. Хоча чисто теоретично таку можливість слід розглядати, особливо стосовно небезпечного або збиткового для підопічного майна. Ось приклад. Спадщина, яку повинен отримати спадкоємець підопічного, включає будинок та борги спадкодавця. Вартість будинку ідентична сумі боргу. І на перший погляд інтереси спадкоємця не страждають, але користі спадкоємцю не дадуть. При зверненні стягнення на спадкове майно воно буде продано на аукціоні - і навряд чи за ринковою ціною, швидше за все, буде зроблена знижка, а після вирахування витрат на виконавче провадження та виконавчого збору кредитори отримають ще менше. Різницею буде непогашена заборгованість спадкоємця, яка виникне в результаті прийняття спадщини - і, що цікаво, без будь-якого бажання як цієї особи, так і її законних представників (батьків чи опікуна).

Здійснюючи право опікуна відмовитись від спадщини, заслуговує на увагу ще один момент. Відповідно до положень ст. 68 ЦКУ, опікун, його дружина, чоловік та близькі родичі не можуть укласти договори з підопічним; опікун не може зробити подарунок від імені підопічного, взяти поручительство від його імені, а також представляти підопічного в суді при розгляді спору між підопічним та дружиною, чоловіком опікуна або його близькими родичами (стаття 68 ЦКУ). З цього загального правила є два винятки. Ці особи не мають права: а) укласти договір дарування на користь підопічного, тобто безумовно і безкоштовно передавати йому майно; б) укласти договір позики на користь підопічного, тобто безкоштовно передати йому майно для безкоштовного користування. Ці правила спрямовані на створення умов, які гарантують захист майнових прав підопічних, тобто запобігання їх можливим порушенням. Не заперечуючи їх корисності, зауваження викликане лише використанням у цій статті терміна "договори", оскільки, наприклад, відмова опікуна від імені підопічного прийняти спадщину на користь близьких родичів опікуна, які також є спадкоємцями, є одностороннім правочином, хоча й з дозволу органу опіки та піклування (ч. 4 ст. 1273 ЦКУ). Для усунення таких суперечностей видається доцільним замінити у ст. 68 ЦКУ терміну "договори" на "правочини". Гарантії забезпечення інтересів підопічних спадкоємців встановлюються також при зміні порядку отримання спадкоємцями закону спадкоємців. Відповідно до положень ст. 1259 ЦКУ така зміна можлива добровільно (шляхом укладення угоди між спадкоємцями) та примусова (судова).

Зазвичай не виникає проблем із спадкоємним договором між спадкоємцями, одним з яких є підопічний. Відповідно до ч. 1 ст. 1259 ЦКУ, така угода підлягає обов'язковому нотаріальному посвідченню і, відповідно, може бути укладена лише за попередньою згодою органу опіки та піклування (п. 3 ч. 1 ст. 71 ЦКУ). Водночас заслуговує підтримки позиція Ю. О. Заїки, який пропонує поширити норми ст. 1259 ЦКУ та відповідних односторонніх правочинів [5], якщо зацікавлений спадкоємець (у тому числі, наприклад, опікун спадкоємця підопічного) виявить бажання змінити порядок та подає заяву з

нотаріально засвідченим підписом.

1. Вольман И. С. Опекa и попечительство. СПб.: Труд, 1913. 315 с.
2. Змирлов К. П. О праве опекуна отыскивать наследство в пользу безвестно отсутствующего. Журнал гражданского и уголовного права. 1888. Кн. 8. С. 20–25.
3. Серебровский В. И. Очерки советского наследственного права. М.: Изд-во АН СССР, 1953. 238 с.
4. Фурса С. Я., Фурса Є. І. Спадкове право. Теорія та практика: навч. посіб. Київ: Атіка, 2002. 496 с.
5. Заїка Ю. О. Реалізація принципу справедливості при зміні черговості спадкоємців за законом. Юридична наука. 2011. № 2. С. 38–44.
6. Орзіх Ю. Спадкування за законом: коментар до законодавства України. Юридичний вісник. 2013. № 2.

Ботнаренко І. А.,
старший науковий співробітник
Національної академії
внутрішніх справ

Захарова М. С.,
студентка Національної академії
внутрішніх справ

СУБ'ЄКТ ЗЛОЧИНУ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО ст. 133 КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ (ЗАРАЖЕННЯ ВЕНЕРИЧНОЮ ХВОРОБОЮ)

Суб'єкт злочину – це один з елементів складу злочину, без якого кримінальна відповідальність неможлива, тому встановлення його ознак відіграє важливу роль під час притягнення особи до кримінальної відповідальності та призначенні їй покарання за вчинене протиправне діяння. Про значимість суб'єкта злочину свідчать і ті обставини, що, якщо об'єкт, об'єктивна і суб'єктивна сторони злочину існують протягом короткого часу – тільки в момент вчинення злочину, то суб'єкт здебільшого залишається незмінним (з юридичного аспекту) аж до моменту розслідування кримінального правопорушення.

Проблематика суб'єкта злочину була і є предметом уваги багатьох науковців: А. В. Агафонова, Ю. В. Александрова, П. П. Андрушка, М. І. Бажанова, В. І. Борисова, В. М. Бурдіна, Л. Д. Гаухмана, Н. А. Гутурової, П. С. Дагеля, А. Ф. Зелінського, М. Й. Коржанського, В. М. Кудрявцева, Н. Ф. Кузнєцової, Г. М. Миньковської, А. А. Музики, О. Б. Сахарова, В. В. Сташиса, Є. Л. Стрельцова, М. С. Таганцева, В. Я. Тація та ін.